

KLAGEDIGTET OVER DANMARKS ULYKKE 1329

[oversat af Ernst v.d. Recke. Indskannet fra *Fra Saxo til Povl Helgesen. Udvalg af danske Historikere fra Middelalderen*; udgivet af Knud Fabricius. Gyldendals Bibliotek 1928-30; Bd. 8. Indskannet januar 2004. Indledningen er af Knud Fabricius]

En Menneskealder efter Jens Grands Fængselskrønike møder vi et ikke mindre lidenskabeligt Stykke Historieskrivning, nu dog ikke for at klage over en enkelt Mands, men over hele Landets Skæbne. Ikke uden Grund sagde den romerske Digter Horats, at »Harmen skaber Vers«, og navnlig gælder det om de store folkelige Ulykker, at de har Evne til at fremkalde store Forfattere. I Verdenslitteraturen begynder deres Række med de gammeltestamentlige Profeters Klager over Israels Undergang og slutter først efter Verdenskrigen. I vort Land ender de med Paludan Mullers »Brat af Slaget rammet« (1864) og begynder i Middelalderen med Sørgedigtet over Valdemar Sejrs Fangenskab 1223 og det her aftrykte Klagedigt over Danmarks Tilstand under den kullede Greves Herredømme.

»Danmark var delt; thi Grev Gert var Fjerdingsfyrste over Jylland og Fyn, Laurids Jonsøn Fjerdingsfyrste over Langeland og Ærø, Knud Porse over Holland og Samsø, Grev Johan over Laaland, Sjælland og Falster samt over Skaane, hvilket Land han senere gav Sveriges Konge i Pant for en stor Sum Penge.« Saaledes lyder det i den samtidige sjællandske Aarbog for 1329, det Aar, da Klagesangen maa være forfattet. En Konge, Barnet Valdemar III, fandtes kun af Navn. Ikke nok hermed: I det Indre stod stadig den ene Samfundsklasse mod den anden, navnlig Adel mod Bønder; Lovløshed hørte til Dagens Orden. At Fredens Mænd, Kirkens Mænd, var dem, der først og fremmest maatte lide herunder, er klart. Fra denne Kreds stammer da ogsaa Sangens Forfatter. Det fremgaar af, at han er gennemtrængt af en kirkelig, nøjere bestemt, en gammeltestamentlig Tankegang; som Israels Profeter tror han ikke paa Rustningers Hjælp, nej, bort med Lasterne i Samfundet og frem med Enigheden mellem Samfundsklasserne, da er der Haab om, at Gud vil tage Sagen i sin Haand og føre det samlede Folk til Sejr! Derfor misbilliges de Forsøg, som netop i dette Aar 1329 er gjort af Jyderne ved Haderslev og Gottorp paa at bryde Grev Gerts Magt (Vers 17—18); det er Hovmod, som har ledet dem, og Lønnen er derfor blevet som fortjent. Forfatteren er aabenbart en jysk Klerk, og Sandsynligheden taler endda for, at han kan henføres til »den vise Aarhusbisp Svens« Omgivelser (se Vers 13), thi Biskop Sven havde ikke deltaget i disse Forsøg, saaledes som hans Kollega i Ribe, Biskop Jakob Splitaf. Iøvrigt er der saa stor Overensstemmelse i Grundsynet hos Klagesangens Digter og Forfatteren af den ligeledes anonyme »Jyske Aarbog«, at man fristes til at tro, at det drejer sig om en og samme Mand. Begge priser de Fortiden under Erik Menveds Regering i Modsætning til Nutiden, men begge fraraader de politisk Rejsning i Øjeblikket. Der er dog ingen Tvivl om, at denne Passivitet kun har staaet som Idealet for en meget snæver Kreds i Jylland. »Jyske Aarbog« indrømmer selv, at »alle Jyder« var med til Toget mod Gottorp 1329, og at de fremherskende Kredse i Jylland i de følgende Aar vedblev at vise sig som lige haarde Halse over for Fremmedherredømmet, viser ikke blot deres Støtte af Prins Ottos Forsøg paa Taphede 1334, men ogsaa den endelige og afgørende Bedrift, Grevens Fald i Randers seks Aar senere for Niels Ebbesøns Haand. Livets Praksis havde hermed taget sig Ret over Studerekamrets Teori; den kæmpende Kirke, som den repræsenteredes af Bisp Jakob, over den lidende Kirke omkring Biskop Sven. Men havde de end været uenige om Vejen, havde Maalet været det samme for begge, og begge havde ligeledes set ens paa den nedværdigende Tilstand, hvori Landet laa før Befrielsen. Gennem de kunstigt slyngede »leoninske« Vers banker Digterens varme Hjerter for hans Fædrenerige, han lægger først og fremmest Skylden dets Modgang paa dets egne Børn, og ved sin

realistiske Skildring heraf (mærk t. Eks. Træk som: »Bisp hos os paa Næver slaas«) er han, uden at ville det, blevet en værdifuld Kilde til Danmarks politiske Kulturhistorie.

Suk med Skel, lad Sorg Dig hæрге,
Danmark, kummerfuld i Hu;
thi Du har ej fuldgod Værge,
og Dit Mod Dig svigter nu.
Gævest Æt Du været har,
vidt Du Ry for Manddom bar;
Sejr Du tog, ned Du slog
Verden om hver, som kom
og sig agted gild som Du.

Dengang Du med Hæder smykket
blomstrende i Boldhed stod;
glad og kæk og rig Du bygged,
sikker paa Dit faste Mod.
Djærvelig Du tvang med Sværd
Sachsers og Lombarders Hær,
Briters Skok, Venders Flok,
Esters Strand, Holsters Land;
Riger nok faldt Dig for Fod.

Som en Blomst for alle Riger
højt Du stod paa Ærens Tind;
over andres Grænsediger
brød Du da med Vælde ind.
Erik*), Drot med Herrens Tykke,
Hærfærds Lykke, Lovens Hygge,
gav Dig Vagt, øget Magt,
fremmed snild, røgted mild
Dig med Raad og kløgtigt Sind.

*) Erik Menved.

Efterfølger i den sejer-
kronede Kong Volmers Aand,
til hvis Pris knap Ord man ejer,
han, som strakte vidt sin Haand,
var han retviis, ren af Sinde,
Sandhed tro og Hovmods Fjende,
straffed streng Oprørs Flæng,
slog med Skræk Voldsmand fræk,
vandred selv i Tugtens Baand.

Nu er svundet hvad oprundet
var hos Dig af stort og godt;
til Dig bundet blev kun fundet

Vanheld end og Jammer blot.
Fjern fra Sejr, blandt Riger nu
som et Vrag kun stander Du,
hovmodblændt, sindsforvendt,
angestspændt, smudsig kendt,
svigefuld i stort og smaat.

Ingen Dyder, nu kun Lyder,
Danmark, i Dit Indre bor;

ej Du byder Dig og fryder
Dig til Kamp for Fædres Jord;
ikkun Løgnen har Du kær;
ikke Naaden længer værd,
neder strakt i Foragt,
knækket, svag, maa Du spag
se Din Vaade vorde stor.

Tusind Plager nu Dig følge,
tusind Garn er om Dig lagt;
Ufred trindt paa Land og Bølge
trænger Dig med Overmagt.
Ingen Hvile er Dig ladt,
ej ved Dag og ej ved Nat;
Fjendevold, Avigskjold,
Slag og Skud, Dødens Bud
faar med hver en Dag Du bragt.

Vid i Strækket har Du rækket
raadig før til Elbens Vand;
siden stækket, mulmbedækket,
knap Du naaede Ejdrems Rand.
Sluttelig nu Sliens Flod
som Dit Landemærke stod;
veget tit, Skridt for Skridt
ind Dig trang Grænse tvang:
Aaen midt i Jyders Land.*)

Før Gud Herren har den Onde
rebet Riget kort og smalt;
mer end Hælvtten af dets Grunde
i hans Røverhænder faldt.
Vendland tog han bort og Rø,
Skaane saa og Sjællands Ø,
Falsters Land, Femerns Strand
Laalands Hegn, Holsters Egn,
Sønderjylland, — tog han alt.

Fattig Dig til Skue stilled

Din beskaarne Landemagt;
som kvindagtig Vegheds Billed
viser Dig Din Nutidsdragt:
Hovedhaaret altfor langt,
Klædebonnet altfor trangt,
drager ned, gør Dig led,
varsler sandt, viser grant,
hvad Du inderst har i Agt.

) Kongeaaen er bleven Danmarks Grænse.

Skøgers prunkelystne Sæder,
fra de tyskes Land en Høst,
ej de hjemmевante Klæder,
er de danske Fruers Lyst;
Kaaber, gule, folderige
Hatte, vide, rummelige,
Ærmets Skrud tunget ud
Frynsers Bræm stukket frem,
bærer deres Frækthed trøst.

Sygner Hovedet, da lider
dermed ogsaa hvert et Lem;
Splittelse til alle Sider,
ingen Trivsel vinder frem.
Bisp hos os paa Næver slaas,
Krigsfolk og Drabanters Tros,
løst i Tro, er trøsket Bro;
Adelsblod fattes Mod;
Skænk og Gave blinder dem.

Jakob Split kun, værd at prise
Bispen udi Ribe Stad*)
og Hr. Sven derhos, den vise
Aarhus Bisp at nævne med,
Kirkens gode Styresmænd,
hver af dem en Retfærds Ven,
Sandhed god, fuld af Mod, —
plej ed Raad, øved Daad,
bar for alle Pris derved.

*) Jakob Splitaf var Biskop i Ribe 1327—1345. Vidnesbyrd om hans Del i Begivenhederne i 1329 er et Brev af 1. Oktober 1330, et Forlig mellem Valdemar af Sønderjylland og Grev Gert paa den ene Side og Jakob Splitaf og hans Venner paa den anden Side, der lover Glemsel af, hvad der er sket for Haderslev og ved Gottorp.

Skal et Barn for Riget raade,

da er det til Nød fordømt;
naar det splittet staar i Vaade,
ødes det af Svig og Skrømt.
Hvad har, Danmark, Du i Hu?
Ikkun Griskhed uden Blu,
Avind kun, Underfund,
Smiger led, Troløshed;
Lov og Ret fra Dig er rømt.

Den, som var Din Nøglekvinde,
nu for Dig som Frue staar;
lidet Lydfolk Vold kan vinde,
byder og Din Fylking slaar.*)
Sideskuddet, nu til Magt
ved en Stodderhøvding bragt,
knuger haardt Dig med Tort,
fra Dig ta'er, inde har
Kirke, Fæste, By og Gaard.**)

*) Der sigtes til Holsten og Holstenerne.

***) Et Sideskud af Kongestammen Valdemar af Sønderjylland er blevet
Herre i Danmark ved den fattige Grev Gerts Hjælp.

Du er stækket, er bedækket
nu med Spot i al Din Id,
Du er knækket. Du er svækket
nu ved Dine Hjerters Splid.
Gottorp, før Din sikre Vold,
Danmarks Riges bedste Skjold,
nu med Skam Fjenders Nam,
for Dig tabt, kommer knapt
til Din Æt i Eftertid.

Eet man end med Held forøved:
Haderslev man tog med Magt;
Dansken atter Krigen prøved,
nys han brød den falske Pagt.
Klerken det kun hued slet,
Bonden siden har begrædt,
at de graa, ringe Smaa
dengang ej af sin Vej
fremmed Adelsvold fik bragt.*)

*) Vedrørende Kampen om Haderslev og Angrebet paa Gottorp i 1329 jævnfør Jydske Krønike. Verset er stærkt ødelagt, især Linie 3, og Meningen dunkel. En Rettelse er foretaget i Ernst v. d. Reckes Oversættelse efter Conjekture hos Gertz.

Hvad her meldes, det ej fældes
af, hvad Palmedag er hændt:
Skaren sælles**), stor den tælles,
alt som Gottorp bli'er berendt
Abel, Kongens Farbror, dog,
Hærmand, vant til Ledingstog,
stod i Stevne efter Evne,
gæv og god, fuld af Mod
af sit ganske Hjerte kendt.***)

**) sælles = sluttes, samler sig.

***) Verset maa tolkes saaledes: At Harmen var stor over, at det ikke lykkedes Samfundets Smaa at afryste det fremmede Aag — som sagt er i det foregaaende Vers — bekræftes ved at Forsøget gøres paa ny paa Palmesøndag, da talrige Skarer samles til Storm mod Gottorp. — Kong Valdemars Farbroder Abel kaster Angrebet tilbage.

Da Du haver slig en Fore,
da, blæst op af Hovmods Byld,
Du har Ord i Mund for store
for en Franskmand selv, til Fyld,
mens Du, blind for Dine Kaar,
ej Dit Væsen selv forstaar,
visnet plat, gold og mat; —
bliv da god end ved Bod,
slet ved den Din gamle Skyld.

Intet Vanheld skulde kue
— som det bør sig ej — vort Mod,
blot ej hos os selv som Frue
Synden hersked i vort Blod.
Derfor bort nu hver en Last!
Enighed os samle fast!
Høvdingsligt, sejerrigt
vil vi staa, vil vi slaa
Fjendens Skare ned for Fod.

Dog, skal Fjendevold os finde
stærke til mod den at staa,
skal vi vinde Fred i Sinde,
skal os Hjælp og Tryghed naa, —
være Naadens Gud det Ly,
hvortil vi i Faren ty:
os han dække, dem han svække,
os vor Ro med sin tro
højre Haand han gavmild faa*).

*) faa i ældre danske Sprog er det samme som skaffe i Nydansk.

